

Мирјана Менковић, Јордан Ристић (прир.)
*Народне ношње Срба на Косову и Метохији у
 XIX и XX веку*. Лепосавић: КУД „Копеоаник“,
 Центар за очување наслеђа Косова и Метохије
 „Мнемосупе“, Музеј у Приштини. Београд, 2013.

Књига *Народне ношње Срба на Косову и
 Метохији у XIX и XX веку* једна је од оних које
 сведоче о духовном благу нашег народа, које је из-
 недрио и ујезгрио кроз векове народни дух и жи-
 вот на овим просторима. Представљене ношње су
 власништво КУД „Копеоаник“ у Лепосавићу, који
 је и издавач ове књиге, штампане у саиздаваштву
 са Центром „Мнемосупе“ из Београда и Музејом
 у Приштини.

Књигу чини неколико целина од којих по-
 себно издвајамо: „Уводну реч“ Ђорђа Лакушића,
 уметничког директора КУД-а „Копеоаник“ у Лепосавићу,
 која је посвећена стварању Фонда народних
 ношњи овог друштва. Овом опредељењу до-
 приanela је и свест о угрожености српске традиције
 и националних вредности, који су у дугом периоду
 били у сенци албанске културе. Ношње се, тако,
 сакупљају како не би нестао један народ богатог
 духа, који је вековима био понос српској култури
 и чије домете не омеђују само ови простори.
 Зато је вредно подвући заслуге Ђорђа Лакушића
 и његових сарадника за уложени труд и стварање
 блага у изузетном фонду народних ношњи Срба с
 Косова и Метохије. КУД „Копеоаник“ има, поред
 тога, и разнорodne секције које му дају посебан
 печат и лепоту и које, као круна успешности, кра-
 се многа одличја и награде.

Другу тематску целину чине народне ношње
 Срба на Косову и Метохији. Ова целина је носећа,
 и текстом и фотографијама представља богато фол-
 клорно наслеђе на овим просторима. Посебно ме-
 сто заслужиле су својом лепотом и раскошношћу
 народне ношње Срба у Метохији, централном Ко-
 сову (Вучитрн и околина), Сиринићкој жупи, Ко-
 совском Поморављу, Северном Косову (Лепосавић
 и околина), Ђаковици, Призрену и Приштини.
 Сlike говоре више од сваког текста – о умешности
 вештих руку и духовној креацији ствараоца који је
 уграђен у смисао и лепоту сваког детаља.

Трећи сегмент књиге представљају изво-
 ди (цитати) умних Срба о духовном богатству и
 народној традицији која је вековима стварана на
 овом тлу; цитати су узети из великих књижевних
 и других дела наших великана. Изводи из ризни-
 це патријарха Павла, генерала Ника Јовићевића,
 писца Григорија Божовића, академика Димитрија
 Богдановића и писца Тамиле Сијарића упућују на
 сјај српске културе и њене домете на овим просторима,
 и функционално дају допринос композицији
 књиге и њеној креативној осмишљености. Сви по-
 менути сегменти укомпоновани су у целину која
 гради чврсту композицију књиге у размерама које

нити претерано истичу, нити угрожавају посеб-
 ност било које целине. Приређивачи су настојали
 да се у одабиру материјала – када је само естети-
 ка мера за репрезентацију – држе добре мере као
 јединог гаранта праве пропорције, и да чувају од-
 нос који не фаворизује било који од сегмената, што
 није нимало једноставан и лак посао. Захваљујући
 Мирјани Менковић и њеној вишедеценијској по-
 свећености материји – стручњаку посебно истан-
 чаног укуса и дара, и несебичне љубави и преда-
 ности сваком детаљу у књизи – и ова изузетно
 сложена компонента књиге је остварена. Значајно
 је подвући и квалитет фотографија, које дају по-
 себну лепоту књизи.

Ликовни прилози ове књиге сведоче о дра-
 гоченостима дела људских руку, ствараоца, о
 богатом духовном животу који су народни ства-
 раоци сачували кроз векове. Они представљају
 потврду да је то био простор који је вековима био
 државни и духовни центар. Ови прилози упућују
 асоцијативно на лепоту и богатство народног
 стваралаштва које је уграђено и у народну песму,
 а које илуструју стихови посвећени јунаку Мило-
 шу Војиновићу:

А Вукашин опрема Милоша:
 На њег меће танану кошуљу,
 До појаса од чистог злата,
 Од појаса од бијеле свиле;
 По кошуљи три танке ђечерме,
 Пак доламу са тридесет путаца;
 По долама токе саковане,
 Златне токе од четири оке;
 А на ноге ковче и чакшире;
 А сврх свега бугар-кабаницу.

Он је јунак који је збунио, не само сјајним
 рухом, Роксанду девојку. Када збаци с леђа бугар-
 кабаницу:

Засија се скерлет и кадифа,
 Засјаше се токе на прсима,
 И злаћене ковче на ногама.

Стихови илуструју богати народни дух;
 у њих је стваралац уградио своју душу и само-
 га себе, предајући их од нараштаја до нараштаја,
 и обасјавајући путеве таме кроз векове. И фото-
 графије сведоче о нашој прошлости и човеку окру-
 женом непријатељима, па је тамошњи човек напре-
 зао све своје физичке и духовне снаге да се одржи,
 испуњавајући таму свога живота јарким бојама и
 сликама исказаним у народном стваралаштву, какве
 су и боје и раскош народне ношње у овој књизи.

Блистају у злату и сребру очи девојачке и
 момачке у овим ношњама које чувају говор и игру
 златних и сребрних нити и неупоредиву орнамен-
 тину, која је плод разигране маште и стваралачког
 одушевљења. Срето Бошњак описује коњанике
 који су узбуњивали „Призрен златним токама и

сребром окованим пушкама и сабљама“⁴, и пише да се у Призрену „тажу и плету чарапе, бошче, мараме, ћилими дивних шара. Призренске везиље још увек везу своје ношње сребрним жицама“⁵. Писац Григорије Божовић пореди лепоту и раскош ових рукотворина с највеличанственијим остварењем византијског градитељства и лепоте у српском средњовековном градитељству: „Држи се стројна и шарена Грачаница, не сазидана и улепшана, но урешена и навезена као порукавље на Косовки девојци. Вера и Бог вез је то, а не неимарево слагање тесане сиге и гранита.“⁶

Братислава Идвореан Стефановић.
Ткане структуре – преплетаји ткања.
Нови Сад: Музеј Војводине, 2013.

Књига *Ткане структуре – преплетаји ткања* ауторке Братиславе Идвореан Стефановић настала је на основу вишедеценијског систематичног рада на проучавању традиционалних тканих преплетаја, као дела богатог текстилног стваралаштва Војводине. Објављена је као издање Музеја Војводине, у коме је ауторка провела цео свој радни век. Ова књига, тако, заокружује плодан рад искусне и посвећене истраживачице и музејске раднице. У књизи је дат преглед разноврсних тканих структура, који је значајан за разумевање развоја и специфичности текстилне културе, и то не само Војводине већ и ширег културног простора.

Научни метод се заснива на препознавању, анализи и класификацији појавних облика тканих структура у војвођанском ткању. Истраживачки циљ је, пак, идентификација и систематизација тканих структура према прихваћеним општим класификацијама. Књига садржи 224 странице штампаног текста опремљеног висококвалитетним пратећим фотографијама. Садржај је подељен у три основна дела: 1) Увод, 2) Типови тканих структура и 3) Каталог. Садржај је употпуњен литературом, списком текстилних музејских предмета и изворима објављених илустрација које се надовезују на каталог.

У уводном делу, теоријски су дефинисани и представљени основни елементи ткања, начини њиховог повезивања, преплитања и комбиновања. У овом делу су дефинисане и основне фазе у процесу ткања. Према начину узајамног преплитања нити основе и потке, односно на основу тога који елементи преовлађују на једном центиметру ткане структуре, ауторка издваја три групе ткања: 1) ткање основиног лица, 2) ткање поткиног лица и

Данас, фотографије сведоче о вековном богатству народног стваралаштва и дOMETИМА српског духа на простору на коме је помрачена српска култура и угрожен живот Срба више но икад. Но ова књига би требало уједно да пробуди и зрачак наде, ма како слабашан и блед био, и нахрани нашу веру како бисмо организовано и осмишљено бранили богато наслеђе и право на културу на овим просторима, и како бисмо били доследни храбрим прецима, који су и у најтежим временима подносили највеће жртве.

Јордан Ристић

3) равномерно ткање. У систематизацији ткања ауторка примењује основну поделу на: 1) проста ткања (базична, елементарна) и 2) сложена ткања. Уз предложене дефиниције, ауторка у првој групи уочава три врсте основних преплетаја – платно, кеपर и сатен. С друге стране, сложена ткања су богатија и разноврснија у естетском и техничком смислу. Одликују их поред основних – систем преплетаја основе и потке – и додатни елементи помоћу којих се обликују шаре. Ауторка препознаје традиционалне технике: *у зев, на даску, броштрање, на нитиће*. У оквиру наведених група ткања, у украшавању се примењује техника *на прсте*. Све наведене и теоријски објашњене технике ткања заступљене у уводном делу, примењене су у практичној анализи у деловима који следе. Тако у делу „Типови тканих структура“, ткани преплетаји су представљени на примерцима одабраних музејских предмета из текстилних збирки и илустровани квалитетним фотографијама на којима је ткиво ткане структуре представљено у крупном плану.

Након поступног теоријског увода и илустрација тканих структура с примерима музејских предмета, прелази се на најважнији део књиге – „Каталог“, где су по утврђеном редоследу анализирани богате варијације тканих структура, евидентираних на разноврсним текстилним предметима који се чувају у музејима Војводине. Поред делова који се односе на две групе ткања – основна и сложена – које у себе укључују горе наведене врсте ткања, анализирана су и ткања на разбоју са Жакаровим механизмом и космате технике (*на петљу, чворовање, сена чвор...*). Посебан део „Каталога“ чини анализа комбинација тканих структура, које се често срећу у ткачкој пракси. У резизној и темелној анализи, ауторка указује да су својства предива основе и потке – сировински састав, начин упредања, дебљина нити и боја – саставни део ликовности тканине. Наведени